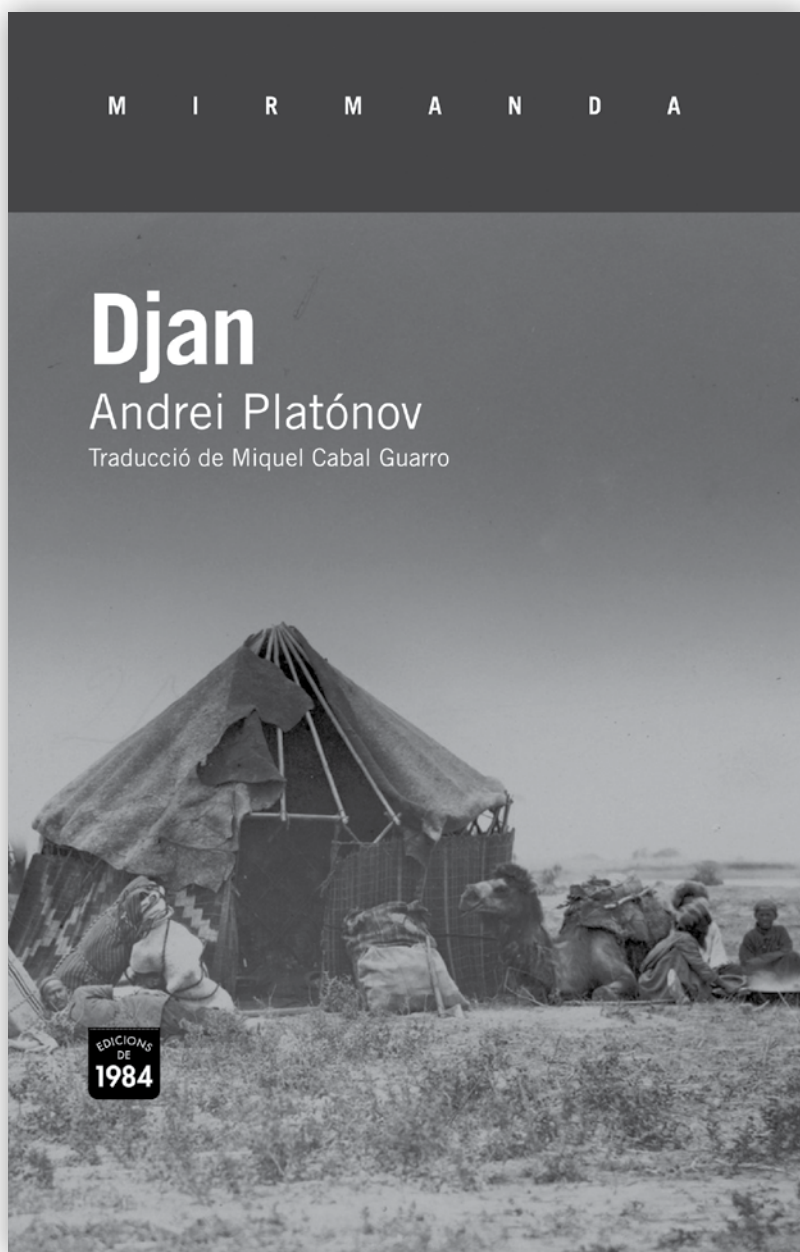

De traduir els v

Miquel Cabal Guarro

Portada de *Djan*, d'Andrei Platónov, i traducció de Miquel Cabal Guarro.

El dia 30 de setembre, per sant Jeroni, se celebra el dia internacional de la traducció. L'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana i l'IEC organitzen cada any una lectura pública de traduccions. En molts casos, és l'artífex mateix de la traducció qui en llegeix un fragment. Hi vaig llegir un tros de *Djan*, d'Andrei Platónov. Després de les lectures, havien muntat una teràpia de grup per a traductors. Una vetllada entre festiva i catàrtica en què uns quants traductors vam explicar les misèries i els maldecaps de la professió amb un bon humor remarcable. Jo vaig parlar de les angúnies de treballar amb escriptors vius.

Fins a un determinat moment de la meua vida professional com a traductor, sempre que m'asseia a traduir havia de barallar-me amb el text que havia deixat fixat un autor mort. Mort, generalment, molt de temps enrere. Això, com totes les coses de la vida, planteja avantatges i inconvenients.

D'una banda, no hi ha gaires probabilitats que un autor abandoni el repòs etern per exigir la revisió d'una traducció, per imposar criteris absurds ni per opinar sobre cap aspecte relacionat amb l'obra traduïda. D'altra banda, en la negociació dialèctica amb

VIUS

l'original, no tens cap opció de posar-t'hi en contacte per consultar-li res. I això, és clar, sembla un inconvenient.

En realitat, però, no ho és gaire quan t'enfrontes a un text clàssic i ben conegut d'un autor respectat i estudiat des de tots els punts de vista imaginables. Em refereixo a autors com és ara Tolstoi, Dostoievski, Gorki, Turguénev o Txékhov. Hi ha pocs aspectes foscos de les obres d'autors com els citats que no puguis escatir a través d'estudis o de traduccions autoritzades. En canvi, resulta un problema gros quan tradueixes obres d'autors desconeguts o que, per una raó o altra, resulten estilísticament conspicus. Parlo d'autors com Platónov, Tsvetàieva, Kharms o Iàkov Braun, per citar-ne alguns dels més rellevants.

El cas és que un bon dia em van encarregar dues traduccions de textos teatrals. Eren dues peces breus destinades a sengles lectures dramatitzades. És a dir, que no s'havien d'estrenar. Els autors de les obres eren vius. Evidentment, vaig fer el possible perquè me'n facilitessin el contacte, suposant que hi voldria contactar per una cosa o altra. De manera que, quan començava a traduir el primer dels textos, ja tenia les adreces de correu electrònic de

tots dos autors. Això, sincerament, va conferir-me pau d'esperit però, alhora, em va fer sentir que hi havia algú que podia protestar, que podia allisonar-me, que em podia criticar i que es podia arribar a enfadar si li preguntava segons què.

Les obres no eren Txékhov, per entendre'ns. Una tenia més gràcia que l'altra, això sí. La que no tenia gràcia, a més a més, tampoc no tenia signes de

«Els originals en rus són víctimes de canvis de format, canvis de versió, canvis de tipografia, etc., de manera que, quan t'arriben a les mans, són plens de coses estranyes i inexplicables»

puntuació. El rus, com és sabut i ben visible, s'escriu amb alfabet ciríl·lic. Alguna vegada, cada cop menys, els originals en rus són víctimes de canvis de format, canvis de versió, canvis de tipografia, etc., de manera que, quan

t'arriben a les mans, són plens de coses estranyes i inexplicables. Em vaig imaginar que em trobava davant d'un d'aquests casos i que era per això que el text no estava puntuat. Ara bé, també podia molt ben ser que l'autor hagués fet una aposta trencadora i hagués plantejat un text lliure perquè el director i els actors l'interpretessin com volguessin.

Per tant, com que tenia la possibilitat d'aclarir el dubte i com que, a més a més, tenia un parell de preguntes sobre punts que no aconseguia desxifrar, vaig decidir que escriuria un missatge a l'autor. Vaig exposar-li un parell de dubtes, vaig demanar-li quina síl·laba del seu cognom era la tònica (el rus no marca l'accent gràficament, per això els cognoms poc freqüents no se sap mai com s'han de pronunciar) i, per acabar, vaig gosar plantejar-li el dubte raonable sobre la puntuació del text.

El noi va ser molt amable. Em va contestar de seguida, amb un to molt amical, fins i tot amb certa confiança i amb un respecte per la feina del traductor a què no estava gaire acostumat. Em va aclarir com es pronunciava el seu cognom, em va solucionar els dubtes i, finalment, va abordar el tema de la puntuació de la manera següent:

Posa els signes de puntuació que creguis necessaris. No conec la normativa i no sé gaire on ni com posar-los. I, a les rèpliques, pràcticament no n'hi poso mai. Miquel, amb els signes de puntuació, fes el que et sembli més convenient!

Vaig quedar estupefacte. Estabornit. Evidentment, vaig puntuar el text com em va semblar més convenient. L'autor m'havia donat permís per fer-ho. Però reconec que l'episodi va fer que em plantejés molts dubtes sobre el valor dels originals i la importància de la bona edició i la crítica textual.

No fa gaire vaig tenir ocasió de tornar a treballar amb una autora viva. Gran, però viva. I ja que he fet menció del valor del text original, haig de dir que aquest cas va començar amb un estira-i-arronsa amb una col·lega traductora en relació amb el text original.

Resulta que havia de traduir uns relats a partir de la selecció que n'havien fet per a l'edició americana. És a dir, que tenia una colla de relats en rus (no tots els que necessitava, val a dir, en vaig haver de buscar molts) i havia de traduir-ne només els que sortien al recull en anglès. Vaig veure de seguida que els textos en anglès eren molt diferents dels originals. Molt vull dir molt. Canvis de noms dels personatges, canvis d'ordre de paràgrafs, fragments suprimits, passatges resumits... Hi havia una mica de tot.

Vaig suposar que el problema era que hi devia haver originals

divergents. L'autora, una senyora amb una carrera llarga i prolífica, havia publicat versions i reversions dels seus relats durant tota la vida. De manera que podia ser que els originals que havia fet servir la traductora a l'anglès i els que tenia jo per treballar no fossin (ben bé) els mateixos. Podia ser. Com que l'autora era una senyora gran, vaig preferir no molestar-la per un tema tan prosaic, o sigui que em vaig espavilar a trobar l'adreça de correu electrònic de la traductora. I li vaig escriure per explicar-li que trobava grans

«L'episodi va fer que em plantejés molts dubtes sobre el valor dels originals i la importància de la bona edició i la crítica textual»

diferències entre el seu text i el rus que jo tenia i que si em podia enviar els originals que havia fet servir ella. Encara no m'he refet de la resposta que em va enviar. En reproduïxo la versió original sense tocar-ne ni una majúscula (on són?) ni una coma, perquè no em veig capaç de traduir l'odi de l'anglès al català:

dear colleague, i am baffled by your letter. you call these "huge differences"? you presume to parse my sentences and to tell me i didn't catch the "feeling" of the original?

even though by your own admission your english isn't perfect? i am amazed that a professional translator would engage in such a pointless exercise.

if the author wrote in today's american english she would skip this and would add that, because english is different from russian. if instead of combing through my version myopically you chose to focus on the originals, you would have found that the author does in fact recycle her stories and they differ slightly from collection to collection. and yes, one name in one volume is another name in another.

i stand for every word in my version. if you don't like my work, suit yourself. but don't presume to judge it on the basis of your laughable "examples." all they demonstrate is your nearsightedness and poor understanding of both russian and english.

El to d'aquesta resposta, els insults que conté i l'excés d'orgull que se'n desprèn van fer-me plantejar una altra cosa: hi ha traductors molt dolents. Personalment i professionalment dolents. I és llàstima perquè el lector no té manera de saber-ho. Vull dir que els relats que jo vaig traduir al català i els que es poden llegir en anglès no són els mateixos. Ni tan sols s'assemblen. No semblen ni de la mateixa autora. I, lamentablement, els lectors això no ho poden saber. El llibre es llegeix bé, en anglès, això és innegable. Està planxadíssim. De fet, la frase «if the author wrote

in today's americanenglish she would skip this and would add that, because english is different from russian» és una confessió inequívoca que, en aquest cas, la traductora es va atribuir uns poders que no s'hauria d'atribuir mai ningú.

En un exercici de *mediumització*, la traductora ens diu que no hem de tenir cap dubte que si l'autora hagués d'escriure el text en anglès, faria el que ha fet ella. O sigui, que destruiria el text. És cert que sóc miop, això no ho discutiré. Ja fa anys que en sóc i ho tinc totalment acceptat. Però el que no acceptaré és aquest plantejament egòlatra de l'ofici de traductor. Al cap i a la fi, un traductor és un escriptor, però en cap cas no és un autor. Si més no mentre tradueix.

Temps després vaig tenir ocasió de conèixer l'autora. Haig de dir que em vaig refermar en la meua interpretació dels originals en veure que era una dona d'extremes. De posar-te contra les cordes, de forçar situacions i, finalment, de relaxar-se i dirigir-te una mirada d'àvia que t'estima. La traducció anglesa no té cap d'aquests trets.

L'última traducció que he fet també és d'una autora viva. I jove. De fet, he acabat preguntant-li coses per *whatsapp*. M'ho ha aclarit tot de seguida i m'ha felicitat per plantejar-li dubtes que ella no sabia ni que poguessin sorgir en llegir la seva novel·la. Normal. Si hagués pogut fer el mateix amb Andrei Platónov, pobre home, em temo que no l'hauria deixat dormir. »

Coberta de *Hi havia una vegada una noia que va seduir el marit de la seva germana i ell es va penjar d'un arbre*, de Liudmila Petruixévskaja, i traducció de Miquel Cabal Guarro.

Liudmila Petruixévskaja

Hi havia una vegada una noia que va seduir el marit de la seva germana, i ell es va penjar d'un arbre

Històries d'amor

Pròleg de Xènia Dyakonova
Traducció de Miquel Cabal Guarro

Intents d'establir relacions, tant depravades com sublimes, al llarg de diferents etapes de la vida, tot narrat amb cruïsa, miratge romàntic, sarcasme i una tendresa sorprenent.

Històries enginyoses i dolces, burlesques i corprendores; aquestes faules realistes sobre dones que cerquen l'amor són els contes amb els quals l'autora, que ha estat comparada amb Txékhov, Tolstoi, Beckett i Poe, demostra per què és l'única autora russa en actiu indiscutiblement canònica.

IBIC FA
ISBN 978-84-941737-6-9

